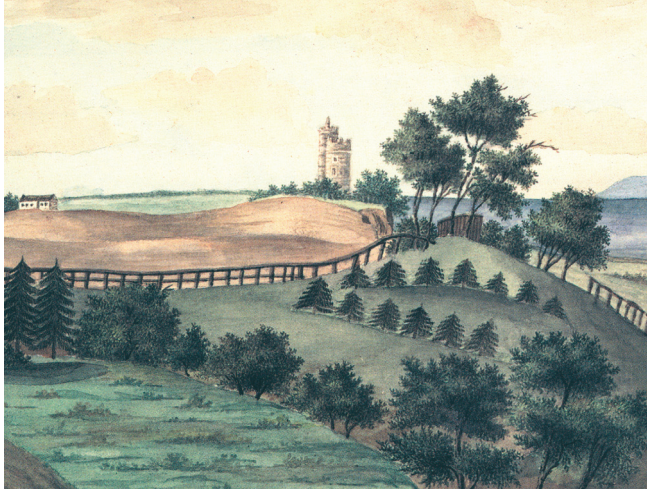

tid. Indkørslens store smedjernsport er lavet i 1930 og afløste en mere simpel gitterport af træ.

11) Den gamle indgang i muren fra parterrehaven til køkkenhaven er for længst blændet, men endnu ses de øverste stabler fra den dobbelte port, og længere mod øst ses en tilmuret mindre åbning. Muren omkring haven er opført i 1608, men for store deles vedkommende ombygget flere gange i tidens løb.

12) De fine nybarokke bygninger i dette område »Hamlets Gaard«, »Kroghs Gaard« og »Lindegaarden« er opført i tiden 1899-1908 for ejeren af Marienlyst Kur- og Søbad, slagtermester Anders Jensen. Disse bygninger afløste Marienlysts slotsgartnerbolig (Lindegaarden) og ladegården (sidstn. opført o. 1800).

13) Det oprindelige Hotel Marienlyst, opført 1859-61 efter tegninger af arkitekt N. P. C. Holsøe.

14) Gamle Kongens Have blev efter opførelsen af Marienlyst anvendt som planteskole og urtehøve. Siden tjente den i mange år som byens festplads for afholdelse af friluftsmøder og sommerfester. Fra 1928 henlagdes disse aktiviteter til Sommariva (28).

15) Rakkerrenden er en kløft, hvorigennem vandet fra de ovenfor liggende søer løb ned over det nuværende Marienlyst Hotels område, det daværende »Natmandens Vænge«, og ud i Øresund. Navnet »Rakkerrenden« kommer af, at natmanden eller rakkeren (den mand, der gjorde det beskidte renovationsarbejde, slagtede ådsler og tillige var skarpretterens håndgangne mand) boede i Natmandens Vænge, hvor ingen turde komme. Fra Rakkerrenden førtes i sin tid vand via rørledninger til Marienlyst Slots køkken.

16) Ophelia Kilde i bunden af Rakkerrenden for foden af den nuværende trappe fik sit navn i 1858. Hidtil havde den heddet Marie Kilde, opkaldt efter Frederik den Femtes dronning Juliane Marie. Kilden er i dag udtørret. De to skålformede granitsten ved kilden er antagelig anbragt omkring 1858 og stammer muligvis fra Frederik den Andens lysthus »Lundehave«.

17) Marienlystskoven på toppen af bakken er plantet omkring 1920. Tidligere, i årene 1895-1906, var Helsingør Cyklebane anlagt her, en af landets største, og af hvilken man stadig tydeligt kan se voldene fra det dengang cementbelagte banelegeme.

18) Taarnhøj. På den træomkransede høj stod engang det tårn, der ses på akvarellen til venstre (Jonquières o. 1800). Det udgjorde en vigtig del af det romantiske haveanlæg og blev opført 1790-91 og atter nedrevet omkring 1818. Villaen »Taarnhøj«, der brændte i 1961, lå på plænen, hvor nu feriebyens kontorbygning ligger.

19) Det tidligere haveanlæg til villaen Taarnhøj, der i den romantiske haves tid var én af »Jorderigets« herligheder. Øen i søen var prydet med fornemt anlagte blomsterbede. Feriebyen anlagdes 1959 i dette gamle haveanlæg, der derfor kun delvis er bevaret.

20) På den smalle sti langs skråningen ligger en lille høj omkranset af sten, nogle af dem tydeligt forarbejdet. Man ved ikke, hvad dette er, men det kunne være bygningsrester fra tårnet (18).

21) Lappestens Batteri, hvis voldanlæg for størstedelen er bevaret og fredet, er et stort kystbatteri, der tillige med mindre kystbatterier langs nordkysten opførtes i 1807-10 som en del af forsvaret.

22-23) »Verdens Ende«. Her lå en eremithytte og en grav, som hørte til i datidens romantiske stemningshave. Om navnet »Verdens Ende« fortæller sagnet, at en løjtnant engang var forelsket i datteren af kommandanten på Kronborg og svor, at han ville bortføre hende til verdens ende. Parret flygtede sammen, men de blev indhentet ved denne kløft, som derefter i folkemunde fik sit navn. Gennem »Verdens Ende«, der skilte de to områder »Jorderig« og »Himmerig«, løb i sin tid en bæk, som i kløftens nedre ende var dæmmed op til en lille sø. En stejl, i dag asfalteret og oplyst sti fører gennem den stadig meget dramatiske og fugtige kløft.

23) Den oprindelige Hamlets Grav. I dag er kun den stenomkransede »gravhøj« tilbage. »Graven« må være anlagt omkring 1790 og var dengang prydet af et monument bestående af 3 grovhuggede stensøjler oven på hinanden. I 1858 blev graven flyttet (se 3).

24) Kroghs Have, i dag skovbevokset, er anlagt af Marienlystjordenes forpagter, kammerherre Adam Gottlob von Krogh omkring 1800 i forbindelse med opførelsen af en lille stråtkøkt sommerbolig (sidenhen erstattet af den i 1960'erne nedrevne villa Birkehøj). En del af havens gamle stengærde findes stadig langs nordsiden.

25) Magdalenehøj. Adam Gottlob von Krogh lod i begyndelsen af 1800-årene en mindesten rejse på dette udsigtspunkt til ære for sin kusine og hustru Magdalene. Fundamentet af mindestenen er stadig bevaret på kanten af skrænten ved »Himmelstigen«.

26) Endnu ses den træbevoksede vold, som afgrænser Marienlysts jorder fra Helsingørs overdrev (hvor nu LO-skolen er bygget). Himmelstigen - en trappe - fører herfra ned til Højstrupvej.

27) Dette gamle stengærde med de aldrende bøgetræer danner grænsen mellem Marienlysts jorder og Helsingørs markjorder.

28) Sommariva. Villaen nedrevet 1995, men haven delvis bevaret.

29) Stadion er anlagt af kommunen i 1919-21.

30) Arboretet, hvor man dyrkede træer, var en væsentlig del af Marienlysts have. Her blev den store villa Petersborg (tidligere Den Krogh'ske Gaard) opført 1916 efter tegninger af Poul Holsøe. Ejendommens store, smukke og bevaringsværdige have er stadig intakt.

Litteratur: Lars Bjørn Madsen: Den romantiske have ved Marienlyst. Nordisk Forlag 1996.

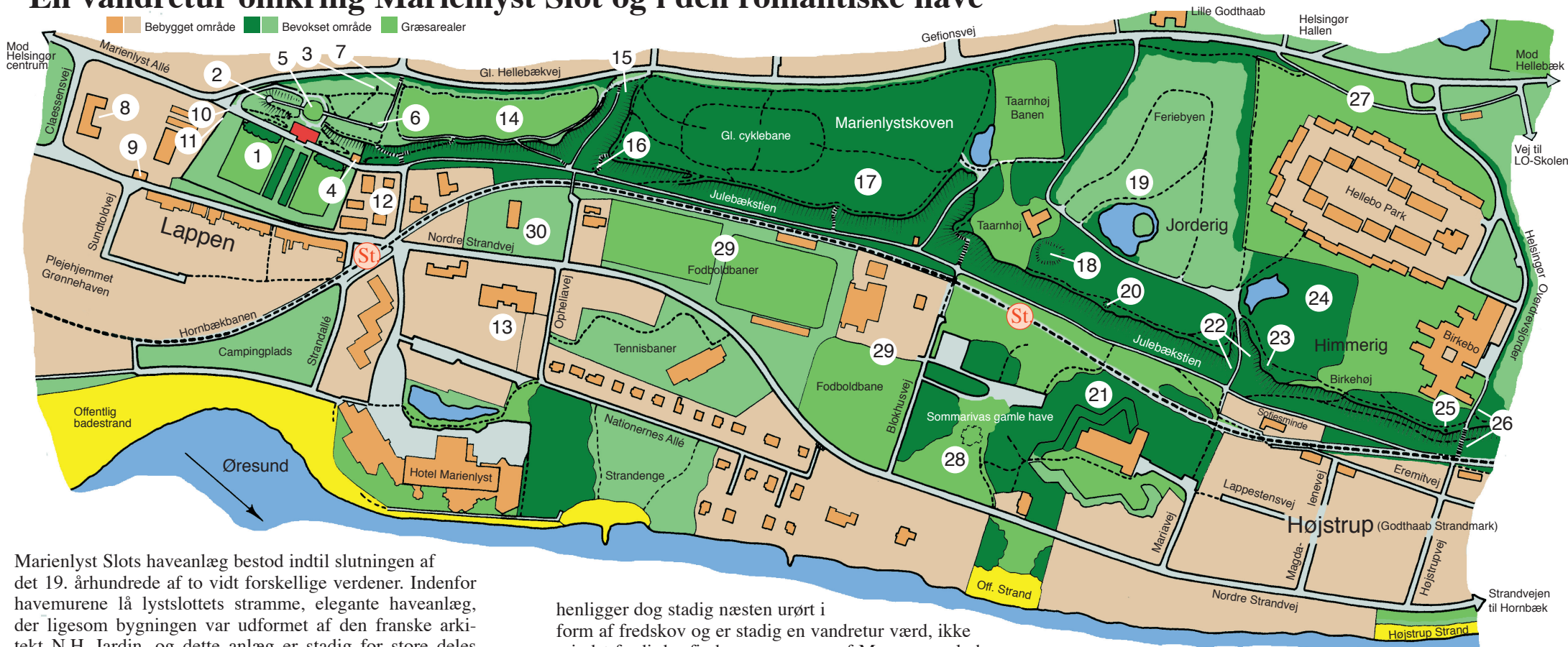
Tekst, kort og lay-out: Lars Bjørn Madsen. © Helsingør Kommunes Museer 2006.

En vandretur omkring Marienlyst Slot

Helsingør Kommunes Museer

En vandretur omkring Marienlyst Slot og i den romantiske have

Marienlyst Slots haveanlæg bestod indtil slutningen af det 19. århundrede af to vidt forskellige verdener. Indenfor havemurene lå lystslottets stramme, elegante haveanlæg, der ligesom bygningen var udformet af den franske arkitekt N.H.-Jardin, og dette anlæg er stadig for store deles vedkommende bevaret. Udenfor murene strakte sig mod nordvest en af landets mest berømmede romantiske landskabshaver anlagt efter tegninger af Johan Ludvig Mansa i 1790'erne. Her kunne den vandrende på et relativt begrænset areal opleve den storslåede natur i en serie af komponerede prospekter med skove og sletter, bakkedrag og dybe kløfter, sprudlende bække og kildevæld, og hist og her overraskende kulturelementer i form af en eremithytte, et lysthus, et midlaldertårn, gravhøje og mindsten - scenerier med et fast bagtæppe: den prægtige udsigt over Øresund!

Denne romantiske have blev for størstedelen ødelagt efter Helsingør Kommunes køb af Marienlyst Slot i 1851, hvor størsteparten af jorderne blev udstykket og solgt til private. Senere købte kommunen dele af jorderne tilbage for at udnytte dem på forskellig vis, bl.a. til fodbold- og tennisbaner. Størsteparten af arealet på toppen af kystskrænten

henligger dog stadig næsten urørt i form af fredskov og er stadig en vandretur værd, ikke mindst fordi der findes mange spor af Mansas gamle haveanlæg. Den følgende gennemgang, hvor numrene henviser til kortet, fortæller lidt om det meget, der er at se i Marienlysts to prægtige haveanlæg.

- 1) Marienlyst Slot (1759-64) og haveanlæg (nyanlagt 1919-21).
- 2) Udsigtspunkt (belvedere), anlagt samtidig med Marienlyst, oprindelig som et 8-kantet lysthus, og i 1802 som en balustrade tegnet af hofarkitekt Boye Magens. Den nuværende er en ny kopi.
- 3) Hamlets Grav med mindsten udført af kunstneren E. Utzon-Frank i anledning af Helsingørs 500 års jubilæum 1926. De udhuggede relieffer forestiller på den ene side en enhjørning, som betyder jomfruelig uskyld og hentyder til Ophelia. På den modsatte side er et løvelignende fabeldyr, som symboliserer den mandlige kraft og dermed hentyder til Hamlet. Hamlets Grav var oprindelig i en anden udformning placeret ude ved »Verdens Ende« (23), men blev i 1858 flyttet til dette nuværende sted.
- 4) Det lille bindingsværkshus er antagelig opført i 1750'erne.

- 5) Rundkørslen, hvorpå der i 1700-årene var opført et åbent grønmalet lysthus eller tempel.
- 6) Den oprindelige hovedindgang til Marienlyst have. Muren fra 1608 blev på dette stykke nedrevet i 1933, og kun portpillerne står tilbage.
- 7) Et lille stykke af Frederik den Andens kongevej, der førte fra Frederiksborg Slot til Lundehave, senere Marienlyst, og videre til Kronborg. Den nærliggende Rolfsvej er en del af denne kongevej.
- 8) Det militære Garnisonshospital, senere Helsingørs Kommunes skatteforvaltning, er opført i 1889 efter tegninger af bygmester H. P. Hansen på gartner P. Müllers gamle grund, som tidligere var en del af Marienlysts rigt udstyrede køkkenhave.
- 9) Lappen 1 er opført 1807-08 af tømrermester F.C. Tegner og kaldes noget misvisende for »De Mezas Hus«.
- 10) Den nuværende lille indgang i muren ved siden af indkørselsporten er lavet 1903 af hensyn til det gamle egetræ, som er det ældste træ i Helsingør, antagelig helt fra Frederik den Andens